

FERIT
HALLUNI

BIBLIOTEKA
SHTETIT

SH-32

H22

Mëngjesi bardhë
NOVELË

814-32

422

FERIT HALLUNI

MËNGJES I BARDHË

Novelë

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

I

Ndoshta nuk e teproj po të them që ajo mbrëmje ishte një nga më të bukurat e jetës sime. Natyrisht, ju do të gjykoni mbi këtë vetëm pasi të keni mësuar shkakun, por unë, që i di me hollësi të gjitha, kam të drejtë të nxitohem paksa dhe t'ju them: Po, ajo ishte vërtet një nga mbrëmjet e mia më të gëzuara. Festoja përvjetorin e dhjetë të martesës dhe jo vetëm kaq. Në dhomën time të pritjes, rreth tavolinës së gjatë që shkëlqente nga verniku i freskët dhe nën një dritë të butë e të ngrohtë që derdhej qetësisht prej dy globeve të bardha atje lart, unë kundroja me dashuri pas kaq e kaq kohësh miqtë e mi të zemrës: Myzejenin e mirë e pak të turpshme, Lirinë, «Poeten tonë të madhe» dhe, siç ndodh nganjëherë në të tilla raste, paksa hutaqe, Gencin e qeshur e shakaxhi, i cili, ndonëse tani është thinjur ca, prapëseprapë nuk ka harruar të marrë kitarën me vete dhe, së fundi, të zgjedhurën e mbrëmjes sime të gëzuar, Blertën, shoqen time, motërzën time të bukur e të guximshme, me të cilën dikur ndava gëzimet e shqetësimet e para të punës.

Blerta! Kisha kohë pa e parë dhe nuk çmallesha dot me të duke e shtruar e duke e pyetur për shumë e shumë gjëra. Në fytyrën e hijshme e të rrumbullakët të Blertës,

në sytë e saj të mëdhenj dhe të kaltër ka tani çuditërisht një hije serioziteti dhe unë vë re se, në qoftë se mua jeta bashkëshortore më fali buzëqeshjen, asaj i kishte dhënë një pamje disi hijerëndë. Po ama dukej e kënaqur. Unë e përqafoja herë pas here dhe në një çast, pak mënjane të tjerëve, e pyeta për diçka intime që kishte të bënte me një ëndërr të saj të shkuar.

— Blerta! — fola me zë të ulët, — a është serioz ky burri yt?

— Çfarë?

Ajo më shikoi një sekondë e hutuar, pastaj siç duket u kujtua dhe buzëqeshi.

— Nuk e paske harruar akoma, Vera?

— Jo, — i thashë, — nuk e kam harruar. A është serioz?

— Shumë, — tha Blerta. — Bile ta kalon dhe ty.

— Nuk është e mundur, — qesha unë.

— Po, — këmbënguli Blerta, — nuk më shikon mua?

— Të shoh, motërza ime e mirë.

— Pra më beso, po jo si atëherë, ama. Të kujtohet?

— Mos më bëj të skuqem në këtë mbrëmje, Blerta!

— E meriton, — qeshi ajo duke më vështruar në sy.
— Kështu?

— Të shkuara të harruara, — fola e menduar. — A ia ke treguar ngjarjen tonë Aleksandrit?

Aleksandri ishte bashkëshorti i Blertës. Qe një burrë i bëshëm, rreth të dyzetave, që punonte si ekonomist në komitetin ekzekutiv të rrethit.

— Patjetër, — tha Blerta, — Pse?

— Jo, kot, ç'thotë?

— Nuk e kam ditur që gruaja ime paskërka qenë dikur aq e fortë.

— Po pse, nuk je e fortë dhe tani, motërza ime e mirë?

— Ai gëzohet, Vera, — foli Blerta e kënaqur.

— Nuk e di, po ajo kohë më ka mbetur gozhdë, — thashë e menduar.

— Nuk bën ta harrojmë, o shoqja ime serioze.

Qeshëm. Genci kishte zënë t'i binte kitarës, ndërsa Liria po rrëmonte diçka në xhepat e çantës. Me siguri kërkonte të deklamonte ndonjë nga ato krijimet e saj poetike, të cilat s'i botoi kurrë, po që ne i pëlqenim dhe me plot gojën i quanim «Dafina të poezisë lirike».

Dhoma shkëlqente në dritë. Mbi tavolinën e gjatë qelqet e serviseve feksnin pareshtur, duke lëshuar ca refleksë xixëlluese, kurse në mes dukej sikur u rrezatonte ngrohtësi një tufë me lule të kaltra. Unë e kisha vendosur qëllimisht atë buqetë mbi tavolinë. E dija që Blerta i donte shumë ato lule.

— Blerta, — fola unë, që nuk doja të kalonte pa u vënë re ajo buqetë. — Të bie në sy ndonjë gjë?

— Po, — qeshi Blerta, buqeta me lule të kaltra.

Buzëqesha e kënaqur. Një buqetë të tillë me lule të kaltra solli ajo dikur në fshatin e largët L., ku ne ishim bashkë mësuese. E vendosi mbi tavolinën tonë të vogël dhe, që nga ai çast, ajo u bë një pjesëz e jetës sonë në fshat.

— Vera! — u gjallërua papritur Blerta, — ty, besoj, të bie ndër mend ajo buqeta jonë me lule të kaltra artificiale, ë? Kur ika nga fshati ia dhurova Sanijes. Të kujtohet Sanija?

— Sanija!...

Truri im nuk po i qëndronte më vërshimit të kujtimeve dhe, papritur, ky emër, ajo buqetë lulesh të kaltra dhe Blerta u tretën dalngadalë në një gjë të vetme. Dera e dhomës sikur u hap dhe brenda vërshuan menjëherë disa shkulme ere të ftohtë. Ishte erë malesh, ngarkuar me një kundërmim të lehtë mollësh. Solla në mend fshatin.

Dimri i vitit 1956 ia behu shpejt, me të hyrë tetori. Qielli i rimët, si xham i trubullt, u mblodh, pastaj zbriti fare poshtë, i rëndë e i ngrirë, gati të lëshonte ngarkesën e vet të bardhë e të ftohtë. Ngricat zunë përnjëherë dhe toka u bë kallkan. Një erë pickuese, që ndillte drithma, shkundi e i shkretoi degët e mollëve, pastaj zu të hallakatej gjithnjë e më e egër duke ulëritur herë-herë si e marrosur. Nga ky shkak, dhoma jonë, që nuk kishte asnjë farë mbrojtjeje, as nga para as nga prapa (ajo ngrihej në sheshin e fshatit dhe tre muaj më parë kishte qenë dhomë-zyrë e sekretarit të Partisë së zonës), ishte e ftohtë dhe mezi ngrohej. Kështu mendoja unë, që e ndieja shumë të ftohtët, ndërsa Blerta, së cilës kjo gjë nuk i bënte aspak përshtypje ishte e mendjes, dhe këtë e thoshte duke qeshur, se unë duhej të vuaja patjetër nga sëmundja e lartësisë.

Sidoqoftë, dhoma ishte e vogël dhe me dy dritare, njëra prej së cilave vështronte kullën e vjetër të Istrefit, njëqind-dyqind hapa larg dhe tjetra shkollën tonë, një ndërtesë e re, e ulët, me dy klasa. Në të majtë, fshehur mes degëve të mollëve e kumbullave ngrihej shtëpia e Shabës, një fshatari qukapik në fytyrë, i cili në mënyrë të veçantë me ne tregohej i afruar. Tjetër shtëpi aty afër s'kishte. Fshati ishte kryesisht malor, i futur e i shpërndarë mes tri grykave të ftohta, ku erërat rrihnin paprerë, si në një kazan të stërmadh. Po nga kjo as që donin t'ia dinin banorët e tij dhe merret me mend, as kullat. Përkundrazi, malësorët, që ishin pothuaj të gjithë burra shtatlartë, linin madje dhe gjoksin hapur, duke ruajtur kështu ndoshta një zakon të lashtë me një domethënie të heshtur force e trimërie. Kurse kullat, («fama» e tyre përcaktohej nga burrat e nga gratë që strehonin), ato, të heshtura dhe të ngritura mbi kreshta kodrash, larg njëra-tjetrës, në dimër, kur binte dëborë ngjanin gati-gati si

një kartolinë, ku ashpërsia dhe bukuria rronin së bashku në një harmoni të çuditshme. Vërtet, një hijeshi e ashpër, që për fat të keq gjer atë vit dhe një a dy vite më pas, asnjë penel piktori nuk kishte mundur ta fiksonte në letër. Po nejtse. Me pak fjalë, sipas një gjeologu, i cili kaloi njëherë asaj ane, kullat ishin një «mrekulli e arkitektonikës malësore», vetë malësorët trima e burra me nam dhe, së fundi, të gjitha këto merrnin frymë një mijë e dyqind metra mbi nivelin e detit.

Se sa të drejtë kishte gjeologu, këtë mendojeni ju, por unë që isha bregdetase, pra e rritur në klimën e ngrohtë të bregut të detit, e mendoja shpesh vetëm këtë të fundit dhe me vete thosha që ai, gjeologu, do të kishte bërë mirë të mos ishte dukur fare andej, ose në fund të fundit të mos fliste, sepse më shumë nga çdo gjë tjetër më ndillte të ftohtë ajo shifër. Një mijë e dyqind metra mbi nivelin e detit!..

Në dhomë kishte rënë heshtja, ndërsa përjashta, muzgu binte ngadalë-ngadalë, i ftohtë e i tejdukshëm. Tutje, në strehën e shkollës, era luante me një teneqe duke prurë kohë pas kohe ca gërvima rrëqethëse.

Sanija, një vajzë rreth të pesëmbëdhjetave, me një fytyrë paksa të hequr e të këndshme, ishte ulur ndanë tavolinës dhe po qëndiste. Qe një pamje e cila ndillte mendime të bukura. Duart e saj të njoma, të pastërvitura ende mirë, lëviznin avash po me kujdes mbi linjat e një trëndafili që Blerta ia kishte vizatuar në copën e pëlhurës. Një çast, ajo ngriti kryet dhe foli me një zë të druajtur.

— E kam ba mirë, zonjushë?

I hodha një sy qëndismës. Petalet e mëdha ishin mbushur me fillin e kuq e të ndritshëm të mëndafshit dhe trëndafili kishte marrë tani pothuaj pamjen e vet të plotë.

— Shumë mirë, Sanije! Të lumtë! Blerta do të gëzohet kur ta shikojë.

Sytë e mëdhenj e të shkruar të malësores ndritën nga gëzimi.

— A do të vonohet dhe shumë zonjusha?, — pyeti ajo me një farë padurimi.

— Ja, edhe pak, Sanije. Ndoshta vjen tani.

E dija që ajo mezi priste të vinte Blerta. Prania e saj bënte çdo herë që nga fytyra e hequr e Sanijes të arratisej në çast druajtja, çelej përnjëherë dhe madje zinte e qeshte, duke e mbushur dhomën tonë me cicërimat e saj të këndshme. Po Blerta nuk po vinte dhe në sytë e Sanijes dukej një farë padurimi.

— Sanije!, — i fola, — ku ke menduar ta vendosësh perden që qëndise?

— Në frëngjinë që sheh nga dhoma juej, zonjushë! — tha ajo mbasi u mendua një copë herë.

Buzëqesha. Malësorja e urtë, zakonisht e druajtur, ishte atë çast shembëlltyra e vërtetë e një krijese ende të brishtë, por që kishte zënë të hidhte mirë hapat e saj në jetë. Fjalët e fundit ishin shumë kuptimplote. Ajo shprehte në këtë mënyrë ndjenjat e saj të pastra ndaj nesh.

Hodha vështrimin përtej dritares. Përjashta nuk dukej njeri. Muzgu po trashej, ndërsa kulla e Istrefit, babait të Sanijes, kishte zënë të përhihej.

— U bë vonë, Sanije! — fola, duke kujtuar babanë e saj të zymtë. — Ndoshta Istrefi të pret.

Ajo u drodh kur dëgjoji emrin e tij. Siç dukej, vetëm atë çast u kujtua që ai e priste në shtëpi. U ngrit dhe lëvizi.

— Mirë zonjushë, — tha shpejt e shpejt, me një zë ku ndihej qartë keqardhja që atë pasdreke s'do ta takonte Blertën. — Natën e mirë!

— Natën e mirë, Sanije! Mos harro për nesër. Hajde!

Sanija tundi kokën në shenjë pohimi, pastaj me hapa të ngadalhtë doli përjashta. Në dhomë hyri një fjollë ere dhe unë, pa ditur ç'bëja, ngrita shallin e leshtë gjer lart mbi veshë. «Po të ishte tani këtu, Blerta do të tallej me siguri», — mendova unë, pasi shëtita vështrimin nëpër dhomë. Nga faqja e murit përballë, brenda një kornize të punuar hollë me dru arë, buzëqeshte fytyra e ëmbël e Blertës dhe pranë saj, pamja serioze e një burri të thinjur në tëmtha. Ky ishte babai i Blertës. Ajo e kishte vendosur portretin e tij ditën e tretë të ardhjes në fshat dhe duke e vështruar pat thënë: «Nga babai kam marrë guximin, kurse nga nëna dhimbshurinë. Pastaj, fare papritur ia krisi të qeshurit. Po kjo, sido që ta thoshte ajo, ishte më se e vërtetë...»

Pse po vonohej kaq shumë Blerta? Ato ditë formohej kooperativa e parë e zonës dhe ajo, së bashku me Gjokën, sekretarin e Partisë, kishin marrë udhën për në vatrat e Prengë Shtjefnit e Mal Kirit, të cilët ngurrnin të jepnin fjalën. Ishin dy malësorë, që unë i njihja mirë. Dy burra afër të gjashtëdhjetave, eshtakë në fytyrë, të heshtur dhe me nga një peshqir të hedhur në qafë, si punë shalli. Ishin dy njerëz të ndershëm, që u shkante mirë fjala në lagjen e sipërme të fshatit. Nga ky shkak, ngurrimi i tyre për kooperativën pat sjellë pengesa. Dy a tri kulla të tjera qëndronin ende nën hijen e heshtjes së dy të parave. Zotërit e tyre thoshin se ishin gati të hynin në kooperativë, po që se Prengë Shtjefni apo Mal Kiri do ta jepnin fjalën e tyre faqe fshatit. Dhe kjo, jo se nuk u besonin sekretarit të Partisë apo shokëve të tjerë, që i kishin nderuar me fjalët e mira me vatrat e tyre, por sepse në këto punë duhej edhe mendja e shëndoshë e dy pleqve të përmendur për burrërinë dhe ndershmërinë e tyre. Ndërsa Blerta, e cila kishte qenë dhe një herë tjetër në

kullat e tyre po për punën e kooperativës, ishte e mendimit se në atë mes, veç vargonjve që i lidhnin ata me pronën e tyre të vogël, patjetër që kishte dorë dhe puna e armikut. Sipas saj, ai po tirrte hollë dhe me kujdes pëlhurën e zezë të merimangës.

Të ishte e vërtetë kjo vallë? Deri atë pasdreke vonë, kur unë prisja Blertën dhe ca ditë më pas, përgjigjja e kësaj ishte vetëm ngurrimi i Prengës dhe Mal Kirit me dy-tre malësorë të tjerë dhe asgjë më shumë.

Sekretari i Partisë kishte qenë i mendimit që atje të shkonte dhe Blerta së bashku me të, ndërsa unë do të punoja një temë me rininë e fshatit. Tema bënte fjalë për pronën shoqërore, për të mirat që sillte puna e përbashkët dhe Gjoka e kishte pëlqyer. Unë kujtova zërin e tij të thellë dhe paksa të çjerrë, atë të qeshurën e tij që ia gufonte gjoksin e gjerë, pastaj u ula ndanë dritares, Pas pak, aty pranë shkollës u dha Gjoka me Blertën. Diçka po flisnin. Ajo buzëqeshte, ndërsa sekretari i Partisë, i përkulur ca dhe me krahët hapur, dukej sikur bëhej gati të flaktë tutje diçka që unë nuk e shihja. Ajo «diçka» mua më ngjau se duhej të qe ndonjë trung i vjetër, i kalbur, i cili papritur e pakujtuar u kishte zënë rrugën.

Blerta dukej si fëmijë para trupit të tij të madh. Ajo kishte ngritur koka dhe po e vështronte në sy, si një nxënëse mësuesin e saj të mirë. Kurse sekretari dukej se nuk e kishte mendjen tek ajo. Ai qe veshur me një xhakë të kadifeje të trashë, pantallona të gjera doku, ndërsa në duar mbante një kasketë lëkure të zezë. Flokët e dendur, të krehur pa kujdes, ia shprishte dhe më keq era dhe ashtu ngjante edhe si punëtor edhe si fshatar. Dhe kjo kishte arsytet e veta. Një vit më parë, ai kishte qenë punëtor në një fabrikë çimentoje. Partia i kishte bërë thirrje dhe ai i ishte përgjigjur menjëherë. Qe nga fshati fqinj dhe sido që prej këtej ishte larguar shumë kohë më parë,